

УДК
338.45:336.64
(477)



Доповіді розроблено в рамках Модулю Жана Моне Європейські практики із зеленої трансформації: уроки для України Проєкт 101085135-EUGREEN.
Проєкт співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проєкту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Чала Вероніка

д.е.н., проф.

Демидов Богдан

PhD-студент

кафедра Економічної теорії та міжнародних економічних відносин
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури»
м. Дніпро, Україна

ТАКСОНОМІЯ ЗЕЛЕНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Автором розглядаються перспективи впровадження таксономії зелених інвестицій ЄС в Україні, її значення для стимулювання сталого розвитку, залучення міжнародного капіталу та інтеграції до європейського фінансового простору. Акцентовано увагу на можливостях використання таксономії у фінансових інструментах, таких як зелені облігації, кредити та інвестиційні фонди, а також на її ролі в модернізації економіки. Визначено ключові виклики для реалізації стандартів ЄС в Україні, включаючи регуляторні, економічні та інституційні аспекти, та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: таксономія зелених інвестицій, сталий розвиток, Європейський Союз, Україна, зелені облігації, екологічні стандарти, сталі фінансові інструменти, євроінтеграція, зелені інвестиції

Регламент ЄС з таксономії зелених інвестицій, офіційно відомий як Регламент (ЄС) 2020/852, був ухвалений у червні 2020 року як ключовий елемент Європейського зеленого курсу. Цей документ встановлює правову основу для визначення економічної діяльності, яка може вважатися екологічно сталою, створюючи чіткі критерії для спрямування капіталу на діяльність, що сприяє досягненню кліматичних і екологічних цілей ЄС.

Регламент визначає шість основних екологічних цілей, досягнення яких є критерієм для визнання діяльності зеленою: пом'якшення змін клімату (зменшення викидів парникових газів); адаптація до змін клімату (зменшення ризиків від кліматичних змін); раціональне використання водних та морських ресурсів; перехід до циркулярної економіки, включаючи зменшення відходів і повторне використання ресурсів; запобігання забрудненню та його контроль; захист і відновлення біорізноманіття та екосистем.

Для економічної діяльності необхідно відповідати трьом ключовим вимогам: По-перше, суттєвий внесок у одну або більше з визначених екологічних цілей. По-друге, Не завдання значної шкоди будь-якій іншій екологічній меті (принцип DNSH — "Do No Significant Harm")[7]. По-третє, дотримання мінімальних соціальних та екологічних стандартів, таких як трудові права і права людини, встановлені міжнародними угодами. Компанії повинні надавати інформацію про частку своєї діяльності, яка відповідає таксономії та частку своїх інвестиційних портфелів, що відповідає критеріям зелених інвестицій.

Європейська комісія розробляє делеговані акти, які деталізують технічні критерії для оцінки відповідності конкретних видів діяльності екологічним цілям. Наприклад, делегований акт щодо клімату охоплює такі сектори, як енергетика, транспорт, сільське господарство та виробництво.

В основному регламент застосовується до фінансових установ (банки, фонди, інвестиційні компанії) та великих компаній, які підпадають під Директиву ЄС щодо нефінансової звітності [2]. Він також надає орієнтири для урядів країн-членів ЄС при розробці політики субсидування чи регулювання зелених проектів.

Треба розуміти, що хоча Регламент є внутрішнім інструментом ЄС, його положення впливають і на глобальні ринки капіталу [5]. Зростає міжнародний інтерес до гармонізації стандартів, що базуються на європейській моделі, для полегшення транскордонного фінансування сталих проектів.

Використання таксономії ЄС у фінансових інструментах, таких як зелені облігації, інвестиційні фонди та кредити, забезпечує прозорість і надійність фінансових ринків, стимулюючи перехід до сталого розвитку. Зелені облігації є одним із ключових інструментів для фінансування екологічних проектів, зокрема у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності та управління відходами. Завдяки таксономії встановлюються чіткі критерії, які гарантують, що кошти інвесторів спрямовуються на дійсно екологічні ініціативи, що мінімізує ризики "зеленого камуфляжу".

Це підвищує довіру інвесторів і сприяє інтеграції українських облігацій до європейського фінансового ринку, відкриваючи доступ до міжнародного капіталу. Інвестиційні фонди, орієнтовані на сталий розвиток, отримують можливість формувати прозорі портфелі з проектів, що відповідають критеріям таксономії. Це полегшує управління ризиками та сприяє зростанню популярності ESG-інвестицій, які враховують екологічні, соціальні та управлінські аспекти [1]. Таксономія забезпечує довіру інвесторів до фондів, адже інформація про включені до них проекти є прозорою та зрозумілою.

Кредитування екологічних ініціатив також виграє від використання таксономії. Банки та інші фінансові установи отримують змогу спрямовувати кошти на проекти з високим екологічним ефектом, наприклад, у галузі відновлюваної енергетики чи енергоефективності. Позичальники, які відповідають критеріям таксономії, можуть отримувати вигідніші умови кредитування, що мотивує їх адаптувати свої проекти до сталих стандартів. Крім того, банки можуть залучати пільгове фінансування від міжнародних інституцій для підтримки екологічних проектів.

Використання таксономії в цих фінансових інструментах створює синергетичний ефект для всієї фінансової системи. Вона формує єдиний ринок сталих фінансів, спрощуючи координацію між країнами та фінансовими установами, а також сприяє мобілізації приватного капіталу завдяки прозорості та зниженню ризиків. Таксономія забезпечує спрямування фінансових ресурсів на реалізацію стратегічних екологічних цілей, таких як скорочення викидів парникових газів чи розвиток відновлюваних джерел енергії. Впровадження цих стандартів в Україні дозволить глибше інтегруватися до європейського ринку, стимулювати розвиток сталого фінансового сектору та сприяти досягненню кліматичних і екологічних цілей держави.

Адаптація бізнесу та інвесторів до нових стандартів таксономії зелених інвестицій ЄС є складним процесом, що супроводжується як викликами, так і значними можливостями для розвитку. Запровадження чітких екологічних критеріїв змушує компанії та фінансові установи переглядати свої стратегії, перебудовувати операційні процеси та впроваджувати нові підходи до управління діяльністю.

Одним із головних викликів є підвищені вимоги до прозорості та звітності. Регламент зобов'язує бізнес і фінансові установи надавати детальну інформацію про відповідність своєї діяльності екологічним критеріям.

Це вимагає впровадження складних систем збору, обробки та аналізу даних, що може створювати значний фінансовий і адміністративний тягар, особливо для малих та середніх підприємств. Також виникають труднощі з інтерпретацією критеріїв для окремих секторів, таких як енергетика або сільське господарство, де є суперечки щодо сталості певних технологій. Наприклад, використання природного газу чи ядерної енергетики залишається спірним, створюючи невизначеність для бізнесу та інвесторів. Крім того, компанії, які не відповідають новим стандартам, ризикують втратити доступ до фінансування або ринків через зниження конкурентоспроможності. Це особливо стосується підприємств, що залежать від викопного палива чи інших традиційних ресурсів.

Однак адаптація до стандартів таксономії також відкриває перед бізнесом і інвесторами значні можливості. Однією з головних переваг є доступ до нових джерел фінансування, таких як "зелені" облігації, інвестиційні фонди чи кредити на пільгових умовах. Відповідність екологічним критеріям підвищує репутацію компаній, зміцнюючи довіру з боку споживачів, партнерів і регуляторів [6]. Це також сприяє залученню інвесторів, орієнтованих на принципи ESG (екологічні, соціальні та управлінські фактори). Крім того, виконання вимог таксономії стимулює інновації, модернізацію виробництва та розвиток технологій, що відповідають принципам сталого розвитку, таких як енергозбереження, циркулярна економіка або відновлювані джерела енергії.

Дотримання екологічних стандартів також забезпечує довгострокову стійкість бізнесу. Компанії, які впроваджують принципи сталості, знижують операційні ризики, скорочують витрати на ресурси та підвищують ефективність своїх процесів. Це допомагає їм залишатися конкурентоспроможними навіть в умовах посилення регуляторного тиску чи змін на ринку. Крім того, відповідність стандартам ЄС полегшує інтеграцію компаній у глобальні ланцюги постачання та сприяє розширенню співпраці з міжнародними партнерами, що особливо актуально для великих корпорацій і транснаціональних компаній.

Застосування критеріїв таксономії зелених інвестицій у країнах ЄС стикається зі значними проблемами, пов'язаними з відмінностями в економічному розвитку та екологічній політиці. Попри те, що таксономія встановлює єдині стандарти для всіх членів ЄС, її впровадження ускладнюється неоднорідністю економічних і соціальних умов у різних країнах.

Країни ЄС мають різний рівень економічного розвитку, що впливає на їх здатність відповідати вимогам таксономії. Наприклад, розвинені економіки, такі як Німеччина, Франція чи Нідерланди, мають значно більші фінансові, технологічні та людські ресурси для переходу до екологічно сталих моделей. Вони активно інвестують у відновлювані джерела енергії, циркулярну економіку та інноваційні "зелені" технології [3].

Водночас менш розвинені країни, зокрема держави Центральної та Східної Європи, такі як Болгарія, Румунія чи Хорватія, стикаються з обмеженнями у фінансуванні та доступі до новітніх технологій. Їх економіки значною мірою залежать від викопного палива або енергоємного виробництва, а отже, перехід до сталих моделей потребує більших зусиль і часу. У цих країнах нові стандарти можуть сприйматися як додатковий фінансовий тягар, що створює ризик відставання у впровадженні таксономії.

Іншою проблемою є різниця в підходах до екологічної політики між країнами-членами. Наприклад, скандинавські країни, такі як Швеція чи Данія, вже мають високі стандарти екологічного регулювання, розвинену інфраструктуру для відновлюваної енергетики та циркулярної економіки. Вони активно підтримують жорсткі екологічні критерії, встановлені таксономією.

Однак інші країни, наприклад Польща чи Чехія, значною мірою залежать від вугілля як основного джерела енергії. Для них адаптація до стандартів, що вимагають значного скорочення викидів парникових газів, є викликом, оскільки це може негативно вплинути на їхню енергетичну безпеку, зайнятість і економічну стабільність. Наприклад, Польща неодноразово виступала проти надто жорстких екологічних вимог, аргументуючи це ризиком економічних втрат.

Критерії таксономії викликають суперечки у деяких галузях, таких як енергетика. Наприклад, питання про включення ядерної енергетики та природного газу до списку "зелених" технологій стало предметом гострих дискусій. Франція, яка значною мірою покладається на ядерну енергетику, наполягає на її визнанні екологічно сталою, тоді як Німеччина, яка відмовляється від атомної енергетики, активно виступає проти цього. Аналогічно, питання про роль природного газу як "перехідного" джерела енергії викликає розбіжності між країнами, залежними від цього ресурсу, і тими, які вже активно інвестують у відновлювану енергетику [4].

Застосування критеріїв таксономії також піднімає питання соціальної справедливості. Країни з нижчим рівнем економічного розвитку стикаються з більшими соціальними викликами, такими як забезпечення зайнятості в регіонах, що залежать від вуглецевоємних галузей, і запобігання соціальній нерівності під час переходу до сталих моделей. Європейська комісія намагається пом'якшити ці ризики через Фонд справедливого переходу, але його обсяги можуть бути недостатніми для покриття потреб усіх регіонів.

Ще однією проблемою є відмінності в національних стратегіях розвитку та їх узгодженість із єдиними стандартами таксономії. Деякі країни адаптують свої політики до вимог ЄС повільніше, що створює ризик нерівномірного впровадження екологічних стандартів. Це може негативно впливати на цілісність європейського "зеленого" ринку, а також на конкурентоспроможність компаній у різних країнах.

Впровадження таксономії зелених інвестицій ЄС в Україні є важливим кроком до трансформації економіки, інтеграції до європейського простору та реалізації кліматичних зобов'язань. Цей процес відкриває широкі можливості для розвитку фінансового ринку, стимулювання інновацій і поліпшення екологічної ситуації, але водночас супроводжується низкою викликів, які потребують комплексного вирішення.

Одним із ключових напрямів є адаптація таксономії для українського фінансового ринку [7]. Відповідність екологічним стандартам ЄС дозволить Україні залучати міжнародний капітал, зокрема від європейських інституцій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку чи Європейський інвестиційний банк. Крім того, це відкриє можливості для розвитку внутрішнього ринку "зелених" облігацій, які спрямовуватимуться на фінансування проектів у сфері відновлюваної енергетики, енергозбереження та сталого сільського господарства. Чіткі критерії, встановлені таксономією, сприятимуть підвищенню прозорості та довіри інвесторів, що стане стимулом для економічного зростання [1].

Запровадження таксономії також надає переваги з точки зору екологічного розвитку. Вона стане основою для структуризації заходів із декарбонізації економіки, що особливо актуально для України в умовах її зобов'язань за Паризькою угодою. Перехід до стандартів ЄС сприятиме розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та біоенергетика, зниженню енергоспоживання в промисловості та житлово-комунальному секторі, а також модернізації інфраструктури.

Крім того, сталий розвиток сприятиме підвищенню якості життя громадян завдяки зменшенню забруднення довкілля та створенню нових робочих місць у "зелених" секторах.

Однак впровадження таксономії в Україні стикається з низкою викликів. Насамперед, це недосконалість регуляторної бази, яка потребує гармонізації із законодавством ЄС. Крім того, реалізація "зелених" проектів вимагає значних фінансових ресурсів, які обмежені через економічні труднощі та війну. Важливою проблемою є також низька обізнаність бізнесу та інвесторів щодо стандартів таксономії, що може ускладнювати її інтеграцію. Крім того, корупційні ризики та слабкість інституційної спроможності створюють додаткові бар'єри на шляху до реалізації європейських екологічних стандартів.

Для успішного впровадження таксономії зелених інвестицій в Україні необхідна тісна співпраця з Європейським Союзом. ЄС може надати технічну та експертну підтримку для адаптації стандартів, а також фінансування через програми, такі як European Green Deal чи Horizon Europe. Залучення міжнародних партнерів та інтеграція українських компаній до європейського ринку сприятимуть прискоренню цього процесу. Успіх залежатиме від готовності держави, бізнесу та суспільства до змін, а також від реалізації політик, спрямованих на підтримку сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Galushkina, T., Afanasieva, O., & Taftai, V. (2023). EU TAXONOMY IN PROMOTION OF GREEN AND UKRAINE'S DIGITAL TRANSITION. Publishing House "Baltija Publishing".
2. Бортніков, Г. П. ЕКОЛОГІЧНА ТАКСОНОМІЯ СТАЛИХ ФІНАНСІВ. Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.). – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. – С.94-97
3. Луців, Б., Майорова, Т., & Луців, П. (2023). "Зелені фінанси" в парадигмі сталого інвестиційного розвитку економіки України. Світ фінансів. № 3. С. 64-76.
4. Макаренко, І. О., Фомінов, Р. М. (2024). Таксономія сталого розвитку ЄС та українська система кодифікації сталого розвитку (Сумський державний університет).
5. Орехова, Т. В., & Рябчин, О. М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЄС ДО ВИМОГ «ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ».Актуальні проблеми міжнародних відносин. 159. С.12-15
6. Сідоренко, В. О. (2023). «Зелені інвестиції» у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст: магістер. дипломна робота : 051, Економіка / Сідоренко Валерія Олександрівна ; наук. керівник Цимбал Л. І. ; КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, Ф-т міжнародної економіки і менеджменту, Каф. міжнародної економіки. – Київ, 2023. – 95 с.
7. Чала, В. (2023). Формування глобальної екологічної політики: принципи та регуляторні пріоритети. Економіка та суспільство, (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-85>